

WAT & HOE

BALI

STAD & STREEK

Top 10
hoogtepunten
& INCLUSIEF
KAARTEN

WAT & HOE

BALI

STAD & STREEK

Inhoud

★ TOP 10 4

Het Baligevoel 6

9

Het magazine

- Agama hindu dharma – Geloof in het dagelijks leven
- Eiland van glimlachen en het voorkomen van flaters
- Het Balinese dorp – spiegel van de kosmos ■ Het leven als feest
- Rijstterrassen – Hemelse trappen & werelderfgoed
- Op de rand van de Ring van Vuur ■ Gamelan – helder als maanlicht
- Mijlpalen in de geschiedenis ■ Bali danst

31

Je draai vinden

- Aankomst
- Vervoer op Bali
- Overnachten
- Eten & drinken
- Winkelen
- Uitgaan

43

Het zuiden

Even oriënteren ■ In twee dagen

TOP 10 ■ Pura Tanah Lot ■ Pura Luhur Ulu Watu ■ Kuta

Hoogtepunten ■ Jimbaran ■ Bukit Badung

Verder ontdekken ■ 3 andere bezienswaardigheden

Waar... ■ Overnachten ■ Eten & drinken

■ Winkelen ■ Uitgaan

69

Het midden

Even oriënteren ■ In vier dagen

TOP 10 ■ Ubud ■ Bangli Hoogtepunten ■ Batubulan-Ubud Road ■ Pura Taman Ayun ■ Pura Tirta Empul ■ Pura Luhur Batukaru

Verder ontdekken ■ 5 andere bezienswaardigheden

■ Waar... ■ Overnachten ■ Eten & drinken ■ Winkelen

■ Uitgaan

99

Het oosten

Even oriënteren ■ In vijf dagen

TOP 10 ■ Pura Besakih ■ Tirtagangga

Hoogtepunten ■ Padang Bai ■ Tenganan ■ Amed

Verder ontdekken ■ 6 andere bezienswaardigheden

Waar... ■ Overnachten ■ Eten & drinken

■ Uitgaan

127

Het noorden

Even oriënteren ■ In vijf dagen

TOP 10 ■ Gunung Batur & Danau Batur ■ Danau Bratan

Hoogtepunten ■ Danau Buyan & Danau Tamblingan ■ Lovina

Verder ontdekken ■ 4 andere bezienswaardigheden

Waar... ■ Overnachten ■ Eten & drinken

■ Uitgaan

151

Het westen

Even oriënteren ■ In twee dagen

TOP 10 ■ Pulau Menjangan

Verder ontdekken ■ 5 andere bezienswaardigheden

Waar... ■ Overnachten ■ Eten & drinken

■ Uitgaan

165

Wandelingen & tochten

■ 1 Beklimming van de Gunung Agung

■ 2 Beklimming van de Gunung Batur

■ 3 In de schaduw van de vulkanen

■ 4 Gili Trawangan

Praktische informatie 175

■ Voor je vertrek

■ Als je er bent

■ Handige woorden & zinnen

Kaarten 183

Register 193

10 redenen om terug te komen 200

★ TOP 10

Mis ze niet! In onze top 10-lijst vind je de belangrijkste bezienswaardigheden, van de absolute nummer 1 tot en met nummer 10.

★ UBUD ▶ 74

Aan de rand van het hoogland, in een exotisch landschap van groene rijstterrassen waar de vulkaan Gunung Agung hoog boven uitsteekt, klopt het kunstzinnige en culturele hart van het eiland.

★ PURA TANAH LOT ▶ 48

Voor velen de indrukwekkendste Balibeleving: de door de Indische Oceaan omgeven zeetempel, met op de achtergrond de ondergaande zon.

★ GUNUNG BATUR & DANAU BATUR ▶ 132

Een van de fraaiste vulkaanlandschappen ter wereld is het Baturmeer, waaruit de gelijknamige vulkaan oprijst (afb. links).

★ PURA BESAKIH ▶ 104

Het uit circa 30 afzonderlijke bouwwerken met meer dan 200 gebouwen bestaande tempelcomplex Pura Besakih is als 'Moeder aller tempels' het religieuze centrum van Bali.

★ TIRTAGANGGA ▶ 109

De uitzichten over rijstterrassen en de zee tot aan buureiland Lombok maken van Tirtagangga een geweldig filmdecor en zouden een Oscar waard zijn.

★ PURA LUHUR ULU WATU ▶ 50

Deze tempel hoog op de rotsen en de golven die 100 meter daaronder tegen de kust slaan, vormen samen een onvergetelijk panorama.

★ DANAU BRATAN ▶ 137

Wie over dit in het regenwoud ingebedde, door vulkanen omringde bergmeer kijkt, begrijpt meteen waarom de Danau Bratan heilig is voor de Balinezen.

★ BANGLI ▶ 80

Dit voormalige koningsstadje herbergt een van de drie heiligste tempels van het eiland, betoverend mooi en onvergelijkbaar, midden in de weelderig groene natuur.

★ PULAU MENJANGAN ▶ 156

De beste duikplek van Bali. Voor dit eiland, dat beschermd natuurgebied is, heb je zelfs op 40 meter diepte nog een heldere blik op een sprookjesachtige onderwereld.

★ KUTA ▶ 53

Zon, strand en plezier: de drie elementen waarvan iedereen droomt die naar Kuta reist – Kuta is misschien wel de turbulentste 'vakantiefabriek' van Zuidoost-Azië.

HET BALI-

Ontdek wat het eiland te bieden heeft en beleef de unieke sfeer zoals de Balinezen dat doen.

EEN FEEST VOOR DE GODEN

Tempelfeesten garanderen je een onvergetelijk inblik in de Balinese vroomheid. Door meditatie, gebed, mantra's en rituelen nodigen de gelovigen de goden uit hun tempel te bezoeken. Klanken van gamelans verlenen het geheel een magische sfeer en speciale delicatessen verzorgen de inwendige mens. De VVV beschikt over actuele lijsten van tempelfeesten.

TE GAST BIJ VRIENDEN

Hoe kun je beter en intensiever in contact komen met de plaatselijke bevolking dan door je intrek te nemen in een *homestay*? Het geeft een inblik in het alledaagse Balinese leven, iets wat normaal aan toeristen voorbijgaat. Op het hele eiland hebben honderden gastgezinnen kleine verblijven, vooral in het bergachtige binnenland. Hier beleef je de Balinese gastvrijheid, die uit het hart komt.

Ga bijvoorbeeld naar het ambitieuze vakantiedorpje Munduk (► 144), waar bezoekers ook kunnen helpen met de oogst. Voor het vinden van een verblijfplaats kun je onder meer terecht bij het Bali Homestay Program (www.bali-homestay.com).

Yoga en meditatie zijn onlosmakelijk verbonden met de hindoeïstische cultuur van Bali

GEVOEL

VOOR LICHAAM & GEEST

Sinds de Hollywoodverfilming van *Eat Pray Love* met Julia Roberts hebben drommen mensen – vooral vrouwelijke toeristen – het voorbeeld van het hoofdpersonage Liz Gilbert gevolgd. Ze gingen in Ubud (► 74) of elders op Bali naar een van de vele yoga-, meditatie- of healingcentra om zelf zielenrust te vinden.

FRUITIGE BEDRIJVIGHED

Papaja, mango en kokosnoot zijn alom bekend. Bananen en ananas natuurlijk ook! Anders is het gesteld met echt tropische, exotische vruchten, die zelden tot nooit de weg naar een Europese supermarkt vinden. Maar op de markten van Bali kun je ze goedkoop proeven. Vruchten met bijzondere namen als rambutan, longan of durian. En vlak

Het Baligevoel

bij de markten ervaar je het dagelijks leven van Bali. Bijzonder fraaie markten vind je in Ubud (Jl. Raya Ubud, dag. 6-13 uur), Sukawati (Jl. Raya Sukawati, dag. 6-20 uur), Jimbaran (Jl. Ulu Watu, dag. 6-12 uur) en Denpasar (Pasar Badung, Jl. Gajah Mada, dag. 6-20 uur).

SMULLEN OP STRAAT

Internationale gerechten hebben als voordeel dat je niet verrast wordt. Maar zijn verrassingen niet juist de kers op de taart van je reis? Denk aan *babi guling* (met kruiden gevuld speenvarken), *gado-gado* (warme groentesalade met pindasaus), *nasi campur* (rijsttafel) of een van de vele andere Balinese specialiteiten. De beste en meest authentieke culinaire gerechten vind je in een van de overal aanwezige *warungs*: een soort

gaarkeukens met een tafel, twee bankjes en een luifel tegen de zon.

STRANDLEVEN

Het strand is het decor van vele vakantiedromen. En al heeft Bali misschien niet de mooiste stranden ter wereld, een groot deel van het leven speelt zich af aan de kust. Aan kilometerslange stranden zoals die bij Kuta (► 53) en Balian (► 161), maar ook aan de kleinere, door kliffen omkaderde baaien van het schiereiland Bukit Badung (► 58) met hun eenvoudige *warungs*.

DORPSLEVEN

De Balinese bevolking bestaat grotendeels uit dorpelingen (► 16). Om hun manier van leven te begrijpen, zou je naar het dorp Penglipuran (► 17) moeten gaan. Daar kunnen toeristen huizen van bewoners bezoeken, toekijken hoe kunstnijverheid wordt gemaakt en een praatje maken met de bewoners.

TIJDREIS

Sommige plaatsen in de wereld zijn in schoonheid en sierlijkheid onovertroffen. Het kleine eiland Gili Grawangan (► 173) is daar één van. Wie een nostalgische speurtocht maakt naar de romantiek van wonen in een hut, kan hier beleven hoe de tijd hier verstreek vóórdat er drommen toeristen kwamen.

Bestel je een rijsttafel, dan kun je een keur aan specialiteiten proeven

Het magazine

Agama hindu dharma – Geloof in het dagelijks leven	10
Eiland van glimlachen en het voorkomen van flaters	13
Het Balinese dorp – spiegel van de kosmos	16
Het leven als feest	18
Rijstterrassen – Hemelse trappen & werelderfgoed	20
Op de rand van de Ring van Vuur	22
Gamelan – helder als maanlicht	24
Mijlpalen in de geschiedenis	26
Bali danst	28

Agama Hindu Dharma

GELOOF IN HET DAGELIJKS LEVEN

Volgens het dualistisch wereldbeeld van agama hindu dharma, de unieke religie van de Balinezen, staan de macrokosmos (= universum) en microkosmos (= de mens) in een antagonistische verhouding tegenover elkaar. De mens leeft in een kosmos van tegenstellingen als hemel en aarde, berg en zee, leven en dood, goed en kwaad – en zijn bestaan wordt pas mogelijk door een samenwerking tussen deze grootheden.

In deze syncretische religie zijn elementen uit het hindoeïsme, boeddhisme en een oeroud geloof in geesten met elkaar versmolten: alles staat hierin met elkaar in verbinding. Elke kracht is zo sterk als de tegengestelde kracht. De mens moet er dan ook naar streven door zijn als *karma* aangeduide daden de wereldwet dharma recht te doen: *dharma* bepaalt hoe de harmonie tussen de tegenstellingen te bereiken is. Het verklaart waarom de Balinezen offers brengen aan goden, maar ook aan demonen. En omdat Bali enorm veel goden en demonen kent, wordt het alledaags leven van de Balinezen grotendeels bepaald door offerritten en ceremonieën.

Gelovigen nemen een bad in het water van de heilige bron bij de Pura Tirta Empul

Je draai vinden

Aankomst	32
Vervoer op Bali	33
Overnachten	36
Eten & drinken	37
Winkelen	39
Uitgaan	41

Aankomst

Het grootste deel van alle toeristen op Bali komt met het vliegtuig op het eiland aan. Wie echter een rondreis maakt door Indonesië of Zuidoost-Azië, kan ook met de trein en een veerpont reizen.

Paspoort en visum

- Nederlanders en Belgen hebben een **paspoort** nodig om naar Bali te kunnen reizen. Het document moet na de reis nog minimaal zes maanden geldig zijn. Ook **kinderen** jonger dan 16 jaar hebben een eigen paspoort nodig.
- Nederlanders en Belgen kunnen naar Bali reizen zonder vooraf een visum aan te vragen. Je moet dan wel bij aankomst in Denpasar, Jakarta, Medan of Surabaya een (gratis) visum halen en aantonen dat je niet langer dan dertig dagen op Bali zult blijven. Een geldig **retour-** of **doorreisticket** is daarvoor voldoende, mits de in- en uitreis via een van de internationale luchthavens plaatsvindt (zoals in Denpasar).
- Ga je niet alleen als toerist naar Indonesië of wil je langer dan dertig dagen in het land blijven, dan heb je wel een **visum** nodig dat bij aankomst in je paspoort wordt gestempeld. Dit visum is dertig dagen geldig, kost \$ 35 en moet contant worden afgerekend in de gangbare valuta. Je moet ook een retourticket kunnen laten zien.
- Het visum kan eenmalig met dertig dagen worden **verlengd**. Dit vraag je zeven dagen voor afloop van je eerste visum aan bij een dependance van de Indonesische immigratiedienst (Imigrasi; op Bali te vinden in Kuta, Denpasar en Singaraja). De kosten bedragen \$ 30. Tijdens de behandeling van je aanvraag wordt je paspoort ingenomen (maak dus een kopie).

Met het vliegtuig

- **Internationale vluchten** naar Bali vertrekken onder meer vanaf Amsterdam, Brussel, Düsseldorf, Eindhoven of Rotterdam; vliegmaatschappijen zijn onder meer KLM, Singapore Airlines (in samenwerking met Lufthansa), Qatar Airways, Cathay Pacific, Malaysia Airlines, Thai Airways en Qantas.
- Een retourlijnvlucht in economyclass is er vanaf circa € 820. Complete reizen zijn beslist goedkoper. Ook kan het de moeite lonen prijzen te vergelijken via **internetportals** zoals Cheaptickets (www.cheaptickets.nl) of – over de grens – Opodo (www.opodo.de).
- Voor de circa 13.500 km lange vliegafstand moet je rekenen op zo'n 14 uur vliegtijd. In de meeste gevallen zijn er echter geen rechtstreekse vluchten en maak je een **tussenlanding** in Doha, Bangkok, Kuala Lumpur, Singapore of Jakarta. Je kunt dan ook besluiten korte tijd in die plaatsen te blijven voor een zogenoemde **stop-over**.
- Rechtstreekse vluchten naar Bali vertrekken vanuit de meeste grote steden in Zuidoost-Azië. Je kunt een reis naar Bali dan ook prima combineren met een stedenreis.

Ngurah Rai International Airport

- Alle nationale en internationale vluchten landen op de Ngurah Rai International Airport, **13 km ten zuiden van eilandhoofdstad Denpasar** en vlak bij alle vakantiecentra van Zuid-Bali.
- Hoewel de luchthaven pas is verbouwd en uitgebreid, is de **Ngurah Rai**

Wandelingen & tochten

1 Beklimming van de Gunung Agung	166
2 Beklimming van de Gunung Batur	169
3 In de schaduw van de vulkanen	171
4 Gili Trawangan	173

1 BEKLIMMING VAN DE GUNUNG

Wandeling

DUUR: 8/12/14 uur (heen & terug) **HOOGTEVERSCHIL:** 1400/1600/2100 m **BEGIN-/EINDPUNT:** zuidelijke routes de Pura Pasar Agung
⊕ 189 D2, voor de westelijke route de Pura Besakih ⊕ 188 C2

Met zijn enorme kegel domineert de actieve stratovulkaan Gunung Agung het volledige oosten van het eiland. Een wandeling naar de tochtige top van deze met 3142 m hoogste (en heiligste) berg is precies wat je nodig hebt na een paar luie dagen op het strand. Maar alleen wanneer je in de droge tijd, tussen april en september (beter nog in juli of augustus) op het eiland bent, een ronduit goede lichamelijke conditie hebt en je de benodigde uitrusting – zoals stevige schoenen en warme, waterdichte kleding – bij je hebt. Alles wat je verder nog nodig hebt (denk aan zaklampen, wandelstokken, handschoenen en proviand), wordt in de regel beschikbaar gesteld door de gidsen. Maak deze moeilijk te vinden, steile, vaak spekgladde en af en toe ook gevaarlijke tocht alleen met een gids!

Zonsopgang boven de Gunung Agung – een onvergetelijk moment

0–2 (westelijke route)

Er zijn in totaal drie routes die je naar de top van de Gunung Agung ('hoge berg') brengen. De absoluut zwaarste en langste is de **westelijke route**, ook wel **Besakihroute** genoemd. Deze begint bij de hoge oostelijke uitgang van de Besakih-tempel. Omdat de Gunung Agung zich in de loop van de middag vaak in wolken hult, begint de beklimming in de regel rond 23 uur. Rond zonsopgang kom je dan bij de top, van waaraf je – met een beetje geluk – van een 360° uitzicht kunt genieten, waarbij het een nog mooier is dan het ander.

De weg loopt langs de steile westflank van de Agung over meer

BERGGIDSEN

Ter plaatse goed bekende gidsen kun je vinden in Tirtagangga (► 109), bij de Pura Besakih (► 104) en bij het Mahagiri Restaurant (► 108). Bovendien heeft vrijwel elk reisbureau in de vakantiecentra deze tocht naar de krater en top van de Gunung Agung op het programma. De misschien wel best gekwalificeerde berggidsen vind je echter in Selat, bij het startpunt van de zuidelijke route naar de top. Onze tip: **Dartha Mount Agung Trekking** (tel. 0852 37 00 85 13, agungguide@yahoo.com, www.darthamountangungtrekking.com). Een georganiseerde tocht kost (alles inbegrepen) ongeveer 1-1,5 miljoen Rp voor twee personen. Hier kun je ook onderdak boeken, of een transfer van of naar de vakantiecentra.

BALI

- Duidelijke indeling op kleur lxxx
- Uitgebreide plattegronden en gedetailleerde kaarten
- Verrassende wandeltochten
- Top 10 hoogtepunten

www.watenhoe.nl

NUR 513

9 789021 567532